

Nr 34.

Av herr **Roos**, om utredning och förslag angående ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken m. m.

Jämlikt 17 kap. 4 § handelsbalken äga betjänter och tjänstehjon förmånsrätt i arbetsgivares konkurs för dem tillkommande lön för sista året; samma förmånsrätt gäller för annan arbetares dagpenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen. Den sålunda stadgade förmånsrätten avser all konkursgäldenärens egendom, lös som fast. Enligt 13 § i samma kap. må emellertid borgenär, som äger dylik förmånsrätt, icke njuta rätt till det, varuti andra hava särskild, fast lägre förmånsrätt för mera än som i den övriga egendomen brister. Bristen skall fyllas efter ordningen av de andras förmånsrätter, så att den lägre viker för den högre, och fast egendom får icke tillgripas, så länge lös egendom finnes att tillgå.

För tillgodoseende av de lönefordringar, som avses i 17 kap. 4 § handelsbalken, kan alltså vid konkurs, ehuru i sista hand, även in-tecknad fast egendom tagas i anspråk. Att detta kan innebära risker för ett sunt fastighets-kreditväsen torde icke kunna bestridas. Förekomsten av s. k. tysta förmånsrätter är överhuvudtaget ägnad att införa ett osäkerhetsmoment i kreditväsendet, men andra tysta förmånsrätter än de, som hänföra sig till lönefordringen, avse som regel relativt ringa belopp, under det att sistnämnda fordringar kunna uppgå till avsevärda summor.

Erfarenheten visar också, att gällande lagstadganden kunna vara ägnade att leda till rättsförlust för kreditgivare. Ett för några år sedan inträffat fall belyser detta förhållande. En i Stockholm bosatt person uppförde å en av honom därstädes förvärvad tomt en större byggnad. Innan denna ännu var fullt färdig, försåldes densamma å exekutiv auktion. De, som arbetat å byggnaden, kunde icke, då förmånsrätten enligt 17 kap. 4 § handelsbalken endast gäller i konkurs och fastighetsägaren icke försatts i konkurs, vid den exekutiva auktionen bevaka sina lönefordringar. Fastighetsägaren nödgades kort tid därefter avträda sin egendom till konkurs. Enligt konkursbouppteckningen utgjordes tillgångarna av, förutom åtskillig pantförskriften lösegen-dom, tre fastigheter, därav en belägen i en landsortsstad och taxeringsvärde-rad till 46 000 kronor. Ortens hypoteksförening hade beviljat lån mot säkerhet av de tre bäst liggande in-teckningarna i sistnämnda fastighet till fastighetens halva taxeringsvärde. Vid den under konkursen förrättade exe-kutiva auktionen å denna fastighet bevakade löntagare, som utfört arbeten å den tidigare försålda Stockholmsfastigheten, lönefordringar till ett sam-manlagt belopp av över 14 000 kronor. Fordringarna voro i vederbörlig ordning fastställda i konkursen och då annan lösegen-dom än den pantförskriv-

na icke fanns i konkursboet, upptogs fordringarna i borgenärsförteckningen framför hypoteksföreningens inteckningsfordran. För att i någon mån skydda sin rätt nödgades föreningen inropa fastigheten och vid sammanträdet för köpeskillingens fördelning erlægga ett avsevärt kontant belopp.

Det anförda exemplet, vilket icke saknar motsvarighet på andra håll, visar tydligt, att de tysta förmånsrätterna kunna vara ägnade att medföra stora risker för fastighetskreditväsendet. Även om den mest noggranna undersökning föregår kreditgivningen, kan likväl en kreditinrättning icke skydda sig mot dylika risker. Bestämmelserna angående de tysta förmånsrätterna kunna även göra åtskilliga lagföreskrifter, som avse att trygga en säker placering t. ex. av omyndigas medel, tämligen illusoriska. Det ligger därför nära till hands att fråga sig, om icke förmånsrätten för lönefordringar, vilken som ovan nämnts måste anses som den viktigaste av de tysta förmånsrätterna, kan anordnas på så sätt, att densamma utan att förringa löntagarnas rätt upphör att medföra fara för kreditväsendet. Att försämra löntagarnas förmånsrätt bör icke ifrågakomma; det skäl, som ligger till grund för löntagarnas gynnade ställning i förmånsrättshänseende — nämligen att arbetaren-löntagaren i regel är för hela sin existens beroende av att han utfår sin arbetslön — är så starkt, att det icke medger någon rubbning av förmånsrättsordningen. Men frågan kan möjligen lösas genom en inskränkning av förmånsrätten i ett avseende och en utsträckning i ett annat. Inskränkningen skulle bestå däri, att så snart löntagarens arbete hänför sig till en viss produkt, t. ex. en byggnad eller vissa varor, förmånsrätten skulle begränsas att avse just den egendom, varå arbetet nedlagts. Så t. ex. skulle en byggnadsarbetare hava förmånsrätt i den fastighet, å vilken han arbetat, en verkstadsarbetare i de varor han framställt eller kanske i all egendom, som är av den natur att den omfattas av förlagsinteckning o. s. v. Ur praktisk synpunkt kanske det rent av skulle vara tillräckligt att på detta sätt begränsa förmånsrätten i fråga om arbete, som hänför sig till fast egendom. Mot en sålunda begränsad förmånsrätt torde berättigade anmärkningar icke kunna framställas. Utvidgningen åter skulle bestå däri, att förmånsrätten skulle gälla icke blott som nu i konkurs, utan även vid utmätning, så att t. ex. en byggnadsarbetare skulle kunna göra gällande sin fordringsrätt även vid en exekutiv auktion utom konkurs. Härigenom skulle en arbetare vinna en rätt, i viss mån jämställd med den som en hantverkare har i gods som han bearbetat, och arbetaren måste härigenom anses tryggad. Åtskilliga svårigheter skulle naturligtvis kvarstå även med en sålunda bestämd förmånsrätt; stora grupper av arbetare finnas, vilkas arbete icke hänför sig till en viss produkt, t. ex. husliga arbetare, kontorsbiträden m. fl., och för dessa måste säkerligen en allmän förmånsrätt kvarstå. Som regel torde emellertid de lönefordringar, som tillkomma sistnämnda kategori av arbetare, icke uppgå till några betydande belopp.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken och eventuellt andra därav beroende lagrum enligt ovan antydda riktlinjer samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 19 januari 1938.

Axel Roos.
